ŠTIPENDIJSKE USTANOVE NA KRANJSKEM MED ZAČETKOM 19. STOLETJA IN LETOM 1918

19. stoletje, sploh njegova druga polovica, je čas razcveta štipendijskih ustanov. V tem obdobju je nastala večina od 221 štipendijskih ustanov, ki jih najdemo v različnih evidencah do leta 1918. Krog tistih, ki so del premoženja namenili za izobraževanje otrok, ki jim sicer šolanje ne bi bilo dostopno, se je razširil. Poleg duhovnikov, ki so še vedno najštevilčnejši, ter plemstva in uradnikov, so med ustanovitelji tudi gospodarsko vedno močnejše meščanstvo, podjetniki, drugi posestniki nepremičnin in izobraženci, nekatera društva in na različne načine povezani prebivalci posameznih krajev. Že vsaj od 17. stoletja dalje so med ustanovitelji tudi ženske.

Če v prejšnjih stoletjih stopnja in vrsta študija v ustanovni listini pogosto nista bili določeni, so ustanovitelji zdaj pogosteje namenjali sredstva za točno določeno stopnjo in vrsto šolanja. Tako so omogočili štipendistom izobraževanje na obrtnih šolah, visokih tehniških šolah, trgovskih akademijah in univerzah ter na ta način zagotovili narodu izobražence in strokovnjake, ki jih je primanjkovalo. S štipendijami so se izobraževali na univerzah in visokih šolah predvsem na Dunaju, v Gradcu, Pragi in Innsbrucku. Še vedno je bila velika večina štipendij podeljena za šolanje na osnovni in gimnazijski stopnji, kar nekaj pa je bilo takih, ki jih je mogel štipendist prejemati skozi vse stopnje svojega šolanja.

Najpogosteje so ustanovitelji podpirali prosilce iz domačega kraja ali župnije, praviloma so imeli prednost sorodniki, v drugi polovici 19. stoletja pa se kot pogoj večkrat pojavlja bodisi slovenska ali nemška narodnost prosilca.

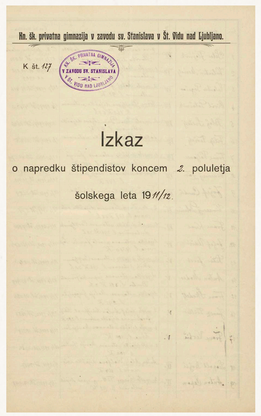
Kr. ok. privatna gimnazija v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano.

K št. 417

V ZAVODU SV. STANISLAVA
v Škofji Loki

Izkaz

o napredku štipendistov koncem 3. poluletja

šolskega leta 19 11/12

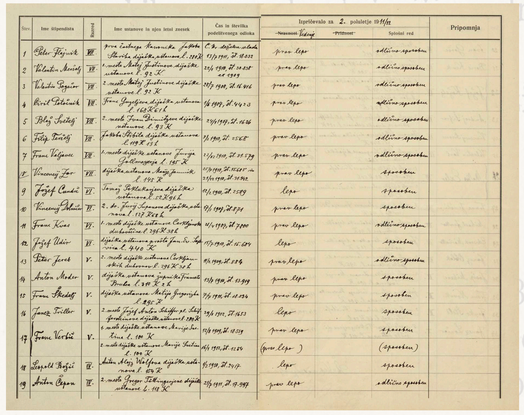
Štev.	Ime štipendista	Razred	Ime ustanove in njen letni znesek	Čas in številka podelitvenega aktnika	Izpričevanja za 2. polletje 19 11/12			Pripomenja
					Napredek	Pridnost	Splošni red	
1	Peter Fajgelj	VII.	[illegible]	C. kr. deželna vlada	prav lepo		odlično opravlen	
2	Valentin Mencinger	VII.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		odlično opravlen	
3	Valentin Pogačar	VII.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		odlično opravlen	
4	Karel Štefančič	VII.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		odlično opravlen	
5	Blaž Šuštaršič	VII.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		odlično opravlen	
6	Feliks Terčelj	VII.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		odlično opravlen	
7	Franc Veljavec	VII.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		odlično opravlen	
8	Vincenc Jar	VIII.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		opravlen	
9	Josip Cundrič	VI.	[illegible]	[illegible]	lepo		opravlen	
10	Vincenc Fabiani	VI.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		opravlen	
11	Franc Kunc	VI.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		odlično opravlen	
12	Josip Ulčar	VI.	[illegible]	[illegible]	lepo		opravlen	
13	Peter Jurak	V.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		odlično opravlen	
14	Anton Medved	V.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		opravlen	
15	Franc Medved	V.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		opravlen	
16	Janez Tičar	V.	[illegible]	[illegible]	lepo		opravlen	
17	Franc Verbič	V.	[illegible]	[illegible]	(prav lepo)		(opravlen)	
18	Leopold Bajželj	IV.	[illegible]	[illegible]	lepo		opravlen	
19	Anton Čepon	IV.	[illegible]	[illegible]	prav lepo		odlično opravlen	

Poročilo dr. Janeza Gnidovca, prvega ravnatelja Knezoškofijske privatne gimnazije v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano o napredku štipendistov v drugem polletju šolskega leta 1910/1911. V tem obdobju je štipendije prejemalo 26 dijakov različnih letnikov gimnazije. Nekateri dijaki so prejemali štipendije že od začetka šolanja, drugi so jih pridobili šele v višjih letnikih. Le dvema dijakoma so podelili dve štipendiji. Iz poročila je razvidno, da so tudi dijaku, ki je bil v prvem polletju neuspešen, omogočili, da štipendijo še naprej prejema in ima tako možnost, da šolsko leto uspešno zaključi. (SI AS 33, 31-12, fasc. 3824)

Na tej podlagi so se lahko potegovali za štipendijo tudi kandidati, ki niso bili le iz Kranjske, ampak tudi iz Štajerske, Koroške in Avstrijskega primorja.

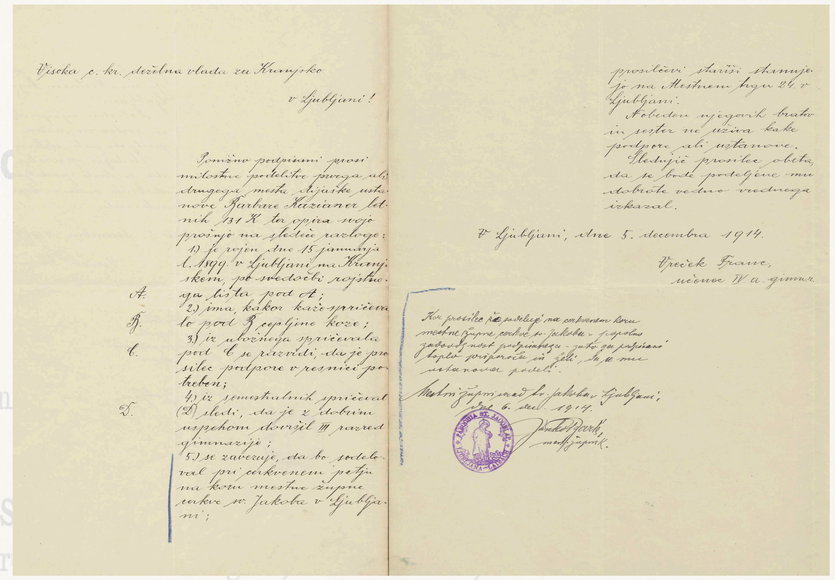
Visoka c. kr. deželna vlada za Kranjsko

v Ljubljani!

Ponižno podpisani prosi milostivo podelitev proseja ali drugega mesta, izpraše ustanove Barbare Katzianer letnih 251 K, ter opira svoje prošnje na sledeče razloge:

1) je rojen dne 15. januvarja l. 1899 v Ljubljani na Kranjskem, po svetovni, rojstne-ga lista, pert A;

2) ima, kakor kaže spričevalo pert B, zagojene kozice;

3) je ubožnega spričevala pert C se pričvali, da je po-silec potrpeže v resnici po-treben;

4) je semeštralnik spričeval (D) sledeč, da je z lepim uspehom dovršil II. razred gimnazije;

5) se zaveruje, da bo sodelo-val pri cerkvenem petju na koru mestne župne cerkve sv. Jakoba v Ljublja-ni;

prosilčevi stariši stanujejo že na Mestnem hrgu 24 v Ljubljani.

Sobičen njegovih bratov in sester ne uživa kake podpore ali ustanove.

Vsled tega prosilec obeta, da se bode podpejne mu dobrote vedno hvaležno izkazal.

V Ljubljani, dne 5. decembra 1914.

Vrečk Franc,
učenec IV. a. gimn.

Na podlagi tega spričevala se podpisani kot mestni župnik cerkve sv. Jakoba v Ljubljani zavezuje, mu podeliti v slučaju, da bode prosilec sprejet v šolske prostore in želi, da se mu ustanova podeli.

Mestni župnikov urad pri sv. Jakobu v Ljubljani, dne 5. dec. 1914.

Prošnja Franca Vrečka, dijaka državne gimnazije v Ljubljani, za podelitev štipendije Barbare Katzianer iz leta 1914. Ustanoviteljica dveh štipendijskih mest je leta 1652 v oporoki določila, da lahko štipendijo pridobijo prosilci, ki so glasbeno nadarjeni in se obvežejo, da bodo sodelovali pri cerkvenem petju na koru župnijske cerkve sv. Jakoba v Ljubljani. Prošnja vsebuje tudi priporočilo župnika, saj je prosilec pri petju že sodeloval. Štipendija mu je bila dodeljena, vendar je moral zaradi vpoklica v vojsko šolanje prekiniti. Po koncu vojne je šolanje nadaljeval, tudi štipendijo so mu po pritožbi ponovno odobrili. (SI AS 72, serija B, 845)

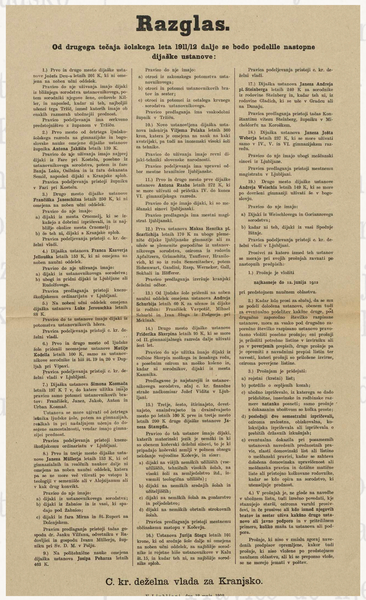
Razglas.

Od drugega tečaja šolskega leta 1911/12 dalje se bodo podelile nastopne dijaške ustanove:

1.) Prve in druge nastopne dijaške ustanove Janeza Zana-a letnih 200 K, ki so namenjene za dijake iz Kranjske.

Pravico do teh užitnin imajo dijaki iz blizinjega sorodstva ustanovnikovega, potem sorodniki njegove hiše, ozirama ki-ke, in naposlel, kakor ni bilo, najbolji dijaki iz Kranjske, ki so rojeni v ono mestih rimskosti slovenji prebivajo.

Pravico podelj[illegible] ima cerkveno predstojništvo v Ingolstadtu.

2.) Prve nastopne dijaške ustanove Barbare Katzianer letnih 251 K, ter opira svoje prošnje na sledeče razloge:

Pravico do teh užitnin imajo ubožni dijaki iz Kranjske, ki so rojeni v Ljubljani, pa so se tudi v ljubljanskih šolah izučili.

Pravico do teh užitnin imajo revni dijaki ljubljanski slovenske narodnosti.

Pravico podeljevanja prinaša mestni magistrat v Ljubljani.

3.) Prve in druge nastopne dijaške ustanove Antona Kuchs letnih 272 K, ki se more užitnin ali prilokra IV. do konca VI. gimnazijskega razreda.

Pravico do teh imajo dijaki, ki so na-sledniki sinovi ljubljanski.

Pravico podeljevanja ima mestni magistrat ljubljanski.

4.) Prve nastopne Mateo Ruetlja iz Ambrusa letnih 200 K, ki so namenjene za dijake ljubljanske gimnazije ali za tiste se gimnazijske gospodine iz sedmorih sliborega sorodstva, namreč iz rodovin Apfaltrern, Grimschitz, Tuschner, Ruetlo, Ambrus, Lichtenberg, Gariboldi, Hohenwart, Gnadisl, Resp. Wurmber, Gall, Reibnik in Hoffove.

Pravico podeljevanja izvršuje knjižnik deželni odbor.

5.) Od ljubske lide pošteni za nebo nastopni užitnih nastopne ustanove Andreja Welnikla letnih 272 K, ki se more užitnin do konca VI. gimnazijskega razreda.

Pravico do teh imajo dijaki, ki so rojeni v Ljubljani, gimnazije ali za tiste se gimnazijske gospodine iz sedmorih sliborega sorodstva, namreč iz rodovin Apfaltrern, Grimschitz, Tuschner, Ruetlo, Ambrus, Lichtenberg, Gariboldi, Resp. Wurmber, Gall, Reibnik in Hoffove.

Pravico podeljevanja izvršuje knjižnik deželni odbor.

6.) Od ljubske lide pošteni za nebo nastopni užitnih nastopne ustanove Andreja Welnikla letnih 272 K, ki se more užitnin do konca VI. gimnazijskega razreda.

Pravico do teh imajo dijaki, ki so rojeni v Ljubljani, gimnazije ali za tiste se gimnazijske gospodine iz sedmorih sliborega sorodstva, namreč iz rodovin Apfaltrern, Grimschitz, Tuschner, Ruetlo, Ambrus, Lichtenberg, Gariboldi, Resp. Wurmber, Gall, Reibnik in Hoffove.

Pravico podeljevanja izvršuje knjižnik deželni odbor.

7.) Druge nastopne Franc Kavnyja Jelovšika letnih 150 K, ki se more užitnin do konca VI. gimnazijskega razreda.

Pravico do teh užitnin imajo:

a) dijaki iz ustanovnikovega sorodstva;

b) dijaki iz župe dijaki iz Ljubljane ali Radolice.

Pravico podeljevanja prinaša kmetijskopisarno ordinarijata v Ljubljani.

8.) Za nebo užitnin oddelek ostajen dijaška ustanova Luke Jurenčeka letnih 60 K.

Pravico do te ustanove imajo dijaki iz ustanovnikovega sorodstva, potem iz župe dijaki iz Ljubljane ali Radolice.

9.) Prve in druge nastopne od ljubske lide pošteni za nebo nastopne ustanove Marije Kobelka letnih 300 K, more se v semeštralnih spričevalih (D) se pričvali, da je z Dopisah 90 %.

Pravico podeljevanja prinaša c. kr. deželni vladi v Ljubljani.

7.) Dijaška ustanova Simona Komeela v znesku 200 K, ki se more užitnin do konca VI. gimnazijskega razreda.

Ustanova se more užitnati od prvega razreda naprej, ako ni dijakov, ki bi imeli pravico tega za seboj uživati.

Pravico podeljevanja prinaša kmetijskopisarno ordinarijata v Ljubljani.

8.) Prve in tretje nastopne dijaške ustanove Ivana Mencinger letnih 200 K, ki se gimnazijskih in realnih zavodov dotje se oseljeno na nebo nastopni oddelek, katera pa se ne more užitnati pri vstopu iz teologije v semenišče ali v Alojzijevem zavodu v Gorici.

Pravico do teh užitnin imajo:

a) dijaki iz ustanovnikovega sorodstva;

b) dijaki iz Selzine in iz vasi, ki spadajo pod Selzino;

c) dijaki iz fare Mirna in iz Repeč na Dolenjskem.

Pravico podeljevanja prinaša tudi gospoda dr. Janko Vilfana, odvetnik v Ljubljani in gospoda Ivana Müllerja, župnika pri Sv. M. v Polji.

9.) Na polletnalne nastopne ustanove dijaška ustanova Josipa Pokorna letnih 480 K.

Pravico do teh imajo:

a) otroci iz zakonskega potomstva ustanovnikovega;

b) otroci iz potomstva ustanovnikovih bratov in sester;

c) oni iz potomstva iz ostalega krvnega sorodstva ustanovnikovega.

Pravico podeljevanja imajo vsakokratni župniki v Tržiču.

10.) Novo ustanovljena dijaška ustanova Janeza Jošta v znesku 237 K, ki se more uživati samo v V. in VI. gimnazijskem razredu.

Pravico podeljevanja pristoji mestnemu magistratu ljubljanskemu.

11.) Prve nastopne dijaške ustanove Ivana Nepomuka Pfeiffa letnih 300 K, ki se more užitnati pri vstopu iz 7. v 8. gimnazijskem razredu.

Pravico do teh užitnin imajo revni dijaki ljubljanski slovenske narodnosti.

Pravico podeljevanja pripada mestnemu magistratu v Ljubljani.

12.) Prve nastopne dijaške ustanove Andreja Welnikla letnih 272 K, ki se more užitnati pri vstopu iz 7. v 8. gimnazijskem razredu.

Pravico do teh užitnin imajo revni dijaki ljubljanski slovenske narodnosti.

Pravico podeljevanja pripada mestnemu magistratu v Ljubljani.

13.) Druge nastopne dijaške ustanove Andreja Welnikla letnih 272 K, ki se more užitnati pri vstopu iz 7. v 8. gimnazijskem razredu.

Pravico do teh užitnin imajo revni dijaki ljubljanski slovenske narodnosti.

Pravico podeljevanja pripada mestnemu magistratu v Ljubljani.

14.) Prve nastopne dijaške ustanove Andreja Welnikla letnih 272 K, ki se more užitnati pri vstopu iz 7. v 8. gimnazijskem razredu.

Pravico do teh užitnin imajo revni dijaki ljubljanski slovenske narodnosti.

Pravico podeljevanja pripada mestnemu magistratu v Ljubljani.

15.) Druge nastopne dijaške ustanove Andreja Welnikla letnih 272 K, ki se more užitnati pri vstopu iz 7. v 8. gimnazijskem razredu.

Pravico do teh užitnin imajo revni dijaki ljubljanski slovenske narodnosti.

Pravico podeljevanja pripada mestnemu magistratu v Ljubljani.

16.) Prve nastopne dijaške ustanove Janeza Andreja pl. Steinberga letnih 240 K, za sorodnike rodbine Gladich, ki se uče v Gradcu, ali za Dunaju.

Pravico podeljevanja pripada tudi Kongregaciji vitezov Svetnega Križa v Ljubljani.

16.) Dijaška ustanova Janeza Jakoba Wiederja letnih 207 K, ki se more užitnati pri vstopu iz V. v VI. gimnazijskem razredu.

Pravico do teh imajo ubogi sodinski sinovi iz Ljubljane.

Pravico podeljevanja pripada mestnemu magistratu v Ljubljani.

17.) Dijaška ustanova Andreja Welnikla letnih 272 K, ki se more užitnati pri vstopu iz 7. v 8. gimnazijskem razredu.

Pravico do teh imajo dijaki iz Vrhnike ali iz bližnjih krajev.

Pravico podeljevanja pripada tudi Kongregaciji vitezov Svetnega Križa v Ljubljani.

18.) Dijaška ustanova Janeza Jakoba Wiederja letnih 207 K, ki se more užitnati pri vstopu iz IV. v VI. gimnazijskem razredu.

Pravico do teh imajo ubogi sodinski sinovi iz Ljubljane.

Pravico podeljevanja pripada mestnemu magistratu v Ljubljani.

19.) Druge nastopne dijaške ustanove Andreja Welnikla letnih 240 K, ki se more užitnati pri vstopu iz 7. v 8. gimnazijskem razredu.

Pravico do teh imajo:

a) Dijaki iz Weissenberga in Gutenenega na Kranjskem;

b) kakor ni teh, dijaki iz vasi Spodnje Šiške.

Pravico podeljevanja pripada c. kr. deželni vladi v Ljubljani.

Prosivci za katero izmed teh ustanov se morajo pri svojih prošnjah nanašati na nastopnje predpisih:

1.) Prošnje je vložiti

najkasneje do 15. julija 1911

pri predstojnem mestnem oblastvu.

2.) Kedar kdo prosi za sledeči, da se mu podeli ustanova, ki se more užitnati le pri vstopu iz prvega razreda, mora priložiti rojstni list, spričevalo o cepljenji proti kozam in spričevalo zadnjega razreda ljudske šole.

Prošnje za vstop v prvi razred srednje šole morajo biti opremljene z izkazom o telesnem stanju, ki ga izda okrajni zdravnik.

3.) Prošnjam je priložiti:

a) rojstni (krstni) list;

b) potrdilo o cepljenih kozah;

c) ubožno spričevalo, ki ga izda županstvo dotičnega kraja, v katerem se dokaže, da prosilec res potrebuje podporo;

d) **poslednji dve semestralni spričevali**, izkazna zadnjega razreda, ki ga obiskuje. Je kdo-kaj izpričeval o prejetih šolskih ustanovah;

e) **rojstnega dokazila pri gimnazijah** ali realnih zavodih, ki imajo pravico, da smejo samostojni leti ali letnike o nadzorstvi pravici, kadar se sklenejo prošnje za štiditno ustanove ali za ustanove, ki imajo pravico podeljevanja, ali kadar se kdo ne more izkazati z rojstnim listom.

4.) V prošnjah je, ne glede na navedbe v drugem štu, tudi izrecno povedati, ki-ko imenuje stanil, ustanova varuhi prosilci, in je-prosivec ali kdo imeti njegovi starši ali varuhi kako premoženje, ali sta prosivca ka-o potrebnima priznana, kakšna mesta ta ustanova ali podpora.

Prošnje, ki niso v zmislu zgoraj navedenih predpisov opremljene, kakor tudi prošnje, ki niso vložene pri predstojnem mestnem oblastvu, ali ki se prepozno vlože, se ne morejo jemati v poštev.

C. kr. deželna vlada za Kranjsko.

Razglas Cesarsko-kraljeve deželne vlade za Kranjsko o prostih štipendijskih mestih v drugem polletju šolskega leta 1911/1912. V razglasu so navedene ustanove, pri katerih se bodo štipendijska mesta sprostila. Kandidirati je bilo mogoče za 30 prostih mest, ki so bila na voljo v 19 različnih ustanovah. Iz razpisa je mogoče razbrati veliko raznolikost štipendijskih ustanov – od stopnje šolanja, za katero so namenjene, pogojev za pridobitev, pravice do predlaganja in odločanja o prejemniku, do števila ustanovnih mest. Na koncu je dodan še seznam obveznih prilog, ki jih je bilo potrebno priložiti prošnji. To so bili ubožni in rojstni list, spričevala, potrdilo o cepljenju proti kozam, dokazila o prednosti pri izbiri ter morebitne podpore, ki so jih kandidat ali njegovi sorojenci že prejemali. (SI AS 33, 31-12, fasc. 3824)

Odločanje, kateremu od prosilcev naj pripade štipendijsko mesto, so ustanovitelji najpogosteje prepustili sorodnikom, domači župniji in lokalnim oblastem, ki so poznale razmere, ali škofiji ter deželni oblasti. Ko so v 19. stoletju namenili štipendije za določeno vrsto študija, so posamezni ustanovitelji želeli, da o kandidatih odloča stroka, npr. vodstvo gimnazije, na kateri se bodo šolali štipendisti, Trgovsko-obrtna zbornica, Kranjsko Primorsko gozdarsko društvo. Tako so želeli zagotoviti, da dobijo štipendije najsposobnejši kandidati.

Duh časa se kaže mdr. v določilih o posebnih obveznostih štipendista. Ustanovitelji so včasih v ustanovnem pismu izrazili željo, da prejemnik štipendije zanje moli ali obiskuje sveto mašo. Ta določila so v 19. stoletju vse redkejša, pojavijo pa se zahteve, da štipendist določeno obdobje poklicno deluje na Kranjskem in prispeva k napredku okolja, iz katerega izhaja.